วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) 2569
Journal of Educational Review Faculty of Educational in MCU Vol. 13 No. 2 (May-August) 2026
ISSN: 2673-0030 (Online) https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDMCU

แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF ACTIVE LEARNING MANAGEMENT IN SMALL-SIZED SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF CHIANG RAI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 3

[1]วาสนา มุกดาสวรรค์ Wasana Mukdasawan [2]วัชระ จตุพร Watchara Jatuporn
[1, 2]มหาวิทยาลัยพะเยา Phayao University, Thailand
Corresponding Author E-mail: 67170281@up.ac.th

Article Received: April 10, 2026. Revised: August 23, 2026. Accepted: August 27, 2026.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) ศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 186 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งคัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และแบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง ($PNI_{modified}$) และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด รองลงมาคือด้านการวัดและประเมินผล และด้านการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ขณะที่ด้านการออกแบบกิจกรรมมีค่าต่ำที่สุด และ 3) แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ประกอบไปด้วย 5 แนวทาง 15 วิธีดำเนินการ

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, โรงเรียนขนาดเล็ก, การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก

Abstract

This research aimed to: 1) study the current and desirable conditions of active learning management, 2) examine the priority needs for developing active learning management, and 3) explore the guidelines for developing active learning management in small-sized schools under the Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 3. This study employed a mixed-methods research design. The sample consisted of 186 school administrators and teachers from small-sized schools, selected through stratified random

sampling, and 5 experts selected by purposive sampling. The research instruments included a questionnaire on the current and desirable conditions of active learning management and an interview form on the guidelines for developing active learning management. Data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as the modified Priority Needs Index (PNImodified) and content analysis.

The findings revealed that 1) the overall current and desirable conditions of active learning management in small-sized schools were at a high level, 2) the priority needs for developing active learning management indicated that the aspect of organizing active learning activities had the highest Priority Needs Index, followed by measurement and evaluation and learner-centered approaches, while the aspect of activity design had the lowest, and 3) the guidelines for developing active learning management in small-sized schools under the Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 3 consisted of five approaches and fifteen implementation methods.

Keywords: Active Learning Management, Small-Sized Schools, Organizing Active Learning Activities

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคม เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของประเทศในการแข่งขันในศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของประชากร โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมความรู้ ทักษะ และคุณธรรมที่เหมาะสมกับบริบทของยุคสมัย การจัดการศึกษาในปัจจุบันจึงเน้นการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นและประสิทธิผลในการจัดการเรียนรู้ ควบคู่กับการยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ภายใต้กรอบของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน ความเท่าเทียมและทั่วถึง และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างเต็มที่ ผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสื่อสาร แนวทางดังกล่าวช่วยเปลี่ยนบทบาทของผู้เรียนจากผู้รับความรู้มาเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล (Bonwell and Eison, 1991)

อย่างไรก็ตาม ในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 การจัดการเรียนรู้เชิงรุกยังประสบข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ จำนวนนักเรียนที่ลดลงส่งผลต่อการจัดสรรอัตรากำลังครู การขาดแคลนครูผู้เชี่ยวชาญ ข้อจำกัดด้านวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงการขาดทักษะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูบางส่วน ตลอดจนข้อจำกัดด้านสภาพแวดล้อมและ

ความร่วมมือจากชุมชน ซึ่งล้วนส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3, 2564)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพครู การจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม และการส่งเสริมความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3
2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ศึกษาความต้องการจำเป็น และศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยนครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูของโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำนวน 54 แห่ง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 46 คน ครู 307 คน รวมทั้งสิ้น 353 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3, 2567)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูของโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำนวน 186 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 46 คน และครู จำนวน 140 คน ซึ่งได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie and Morgan (1970 อ้างอิงใน ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2552) และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้อำเภอเป็นชั้นภูมิในการแบ่งชั้น ทั้งนี้ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลให้ครอบคลุมถึงผู้บริหาร และครูทั้ง 54 แห่ง และทำการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการเลือกแบบเจาะจง ตามสัดส่วนประชากรแต่ละโรงเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้คือแบบสอบถามเกี่ยวกับแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่ ตำแหน่ง ระดับการศึกษาสูงสุด และ

ประสบการณ์ทำงาน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List) ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 มีลักษณะเป็นแบบตอบสนองคู่ (Dual-Response format) มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert's Rating Scale) ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งระดับคะแนนออกเป็น 5 กลุ่ม ในแต่ละช่วงจะมีความห่างของคะแนนเท่ากัน เท่ากับ 1 คะแนน

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือของแบบสอบถามความต้องการในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 มีขั้นตอนดังนี้

3.1 วิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการวิจัย ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 เพื่อใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถาม

3.2 สร้างแบบสอบถามฉบับร่างให้ครอบคลุมนิยามศัพท์เฉพาะที่กำหนดให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดของการวิจัย

3.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอที่ปรึกษางานวิจัยเพื่อตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) และความชัดเจนของภาษา เพื่อให้แบบสอบถามครอบคลุมและเหมาะสมกับเนื้อหาการวิจัย

3.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของที่ปรึกษางานวิจัย

3.5 นำแบบสอบถามที่ได้รับคำแนะนำแก้ไขจากอาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัยไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญคือเป็นผู้มีความรู้ด้านการบริหารสถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและด้านการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

3.6 ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ โดยทำข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าระหว่าง 0.6 ถึง 1.0 เพื่อให้แบบสอบถามมีความคลอบคลุมเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ พร้อมจะนำไปใช้ในการเก็บข้อมูล ส่วนข้อคำถามที่ค่าน้อยกว่า 0.6 จะทำการแก้ไขหรือตัดออกจากแบบสอบถาม

3.7 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

3.8 วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยกำหนดเกณฑ์ที่ยอมรับได้ระหว่าง 0.70–1.00

3.9 วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยกำหนดเกณฑ์ที่ยอมรับได้ระหว่าง 0.70–1.00 โดยได้ค่าความเชื่อมั่นสภาพปัจจุบัน ที่ระดับ 0.97 และสภาพที่พึงประสงค์ ที่ระดับ 0.98

3.10 จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือจากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ถึงผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 186 ชุด

4.2 ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามทั้งในรูปแบบเอกสารและระบบออนไลน์ (Google Form) พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์แก่ผู้ตอบแบบสอบถาม

4.3 ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามภายในระยะเวลา 1 เดือน รวมทั้งตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล และนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percent)

5.2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมจัดลำดับความคิดเห็นเป็นรายข้อ รายด้าน และภาพรวม

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 เพื่อหาความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยนำค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์มาวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็น (Priority Needs Index) เพื่อจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ค่าดัชนีจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

1. ผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 5 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ผู้อำนวยการหรือรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำนวน 1 คน ศึกษานิเทศก์ จำนวน 2 คน และผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งพัฒนาขึ้นจากผลการวิเคราะห์และจัดลำดับความต้องการจำเป็นในขั้นตอนที่ 2 โดยครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ (1) การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (3) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เชิงรุก (4) การเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และ (5) การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้

3. วิธีการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ศึกษาเอกสาร หลักการสัมภาษณ์ การสร้างคำถาม เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือให้ครอบคลุมขอบเขตด้านเนื้อหาตามที่กำหนด

3.2 นำผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นจากขั้นตอนที่ 2 มาคัดเลือกประเด็นสำคัญขององค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก การวัดและประเมินผล การเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ เพื่อกำหนดเป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์

3.3 นำแบบสัมภาษณ์เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและให้ข้อเสนอแนะ พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

3.4 จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อทำหนังสือถึงผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

4.2 ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ส่งประเด็นการสัมภาษณ์ และนัดหมายวัน เวลาในการสัมภาษณ์ล่วงหน้า

4.3 ดำเนินการสัมภาษณ์ตามกำหนด โดยใช้วิธีการจดบันทึกและบันทึกเสียง เพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์ต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 นำข้อมูลจากการจดบันทึกและการบันทึกเสียงมาถอดความและจัดพิมพ์เป็นข้อมูลดิบ

5.2 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่และสรุปประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5.3 นำผลการวิเคราะห์มาสังเคราะห์เป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

ด้านที่	รายการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์		
		$(\bar{X})$	(SD)	ระดับ	$(\bar{X})$	(SD)	ระดับ
1	ด้านการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก	4.27	0.76	มาก	4.46	0.69	มาก
2	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก	4.10	0.87	มาก	4.38	0.78	มาก
3	ด้านการวัดและประเมินผลจากการเรียนรู้เชิงรุก	4.18	0.76	มาก	4.44	0.65	มาก
4	ด้านการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง	4.19	0.80	มาก	4.46	0.68	มาก
5	ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้	4.23	0.75	มาก	4.44	0.75	มาก
รวมเฉลี่ย		**4.19**	**0.79**	**มาก**	**4.44**	**0.71**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.19, SD = 0.79) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ($\bar{X}$= 4.27, SD =0.76) ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ ($\bar{X}$= 4.23, SD = 0.75) ด้านการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ($\bar{X}$= 4.19, SD = 0.80) ด้านการวัดและประเมินผลจากการเรียนรู้เชิงรุก ($\bar{X}$= 4.18, SD = 0.76) และ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ($\bar{X}$= 4.10, SD = 0.87) ตามลำดับ

ในส่วนของสภาพที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= 4.44, SD = 0.71) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ($\bar{X}$= 4.46, SD =0.68) ด้านการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ($\bar{X}$= 4.46, SD = 0.69) ด้านการวัดและประเมินผลจากการเรียนรู้เชิงรุก ($\bar{X}$= 4.44, SD = 0.65) ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ ($\bar{X}$= 4.44, SD = 0.75) และ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ($\bar{X}$= 4.38, SD = 0.78) ตามลำดับ

2. ความต้องการจำเป็นของสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ดังในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความต้องการจำเป็นของสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

	การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3	ค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน ($\bar{X}_1$)	ค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์ ($\bar{X}_2$)	ดัชนีของความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$)	ลำดับ
1	ด้านการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก	4.27	4.46	0.04	5
2	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก	4.10	4.38	0.07	1
3	ด้านการวัดและประเมินผลจากการเรียนรู้เชิงรุก	4.18	4.44	0.06	2
4	ด้านการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง	4.19	4.46	0.06	3
5	ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้	4.23	4.44	0.05	4

จากตารางที่ 2 พบว่า ความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ในภาพรวมทั้ง 5 ด้านพบว่า ลำดับที่มีความต้องการจำเป็นจำเป็นมากที่สุด ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ($PNI_{modified}$ = 0.07) รองลงมาได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผลจากการเรียนรู้เชิงรุก ($PNI_{modified}$ = 0.06) ด้านการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ($PNI_{modified}$ = 0.06) ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้ ($PNI_{modified}$ = 0.05) และด้านการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ($PNI_{modified}$ = 0.04) ตามลำดับ

3. แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

3.1 การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ควรนำข้อมูลของผู้เรียนมาใช้เป็นพื้นฐานสำคัญในการออกแบบกิจกรรมเพื่อให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งด้านความสามารถ ความสนใจ และบริบทของผู้เรียน โดยครูควรวิเคราะห์ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อกำหนดรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสม และออกแบบกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกวิธีการเรียนรู้ตามความถนัดของตนเอง จากสัมภาษณ์ว่า ครูควรใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์และพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นฐานในการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำไปกำหนดจุดประสงค์ เลือกรูปแบบกิจกรรม และระดับความยากง่ายของงานให้เหมาะสม พร้อมทั้งเลือกใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และออกแบบกิจกรรมที่ยืดหยุ่นเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

สรุปได้ว่า การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก ควรยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้ข้อมูลผลสัมฤทธิ์และพฤติกรรมของผู้เรียนมาวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำไปออกแบบกิจกรรมที่ยืดหยุ่น สอดคล้องกับศักยภาพ ความสนใจ และบริบทของผู้เรียน ควบคู่กับการเลือกใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อท้องถิ่น เทคโนโลยี และชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง อันนำไปสู่การเรียนรู้เชิงรุกอย่างมีความหมาย

3.2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ควรเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ผ่านกิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับเนื้อหา เช่น การเรียนรู้แบบกลุ่ม การแก้ปัญหา และการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง โดยครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ คอยกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จากสัมภาษณ์ว่า การจัดกิจกรรมควรเริ่มจากประสบการณ์หรือปัญหาใกล้ตัวของผู้เรียน เชื่อมโยงสู่ความรู้ใหม่ และเปิดโอกาสให้นำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง ผ่านกิจกรรมแบบลงมือปฏิบัติ เช่น โครงงาน การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน และการเรียนรู้แบบร่วมมือ โดยครูทำหน้าที่กระตุ้นการคิดและสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างมีความหมายและพัฒนาทักษะสำคัญได้อย่างต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกควรมุ่งเน้นการลงมือปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของผู้เรียนในทุกขั้นตอน และการใช้กิจกรรมที่หลากหลายเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความหมายและยั่งยืน

3.3 ด้านการวัดและด้านการวัดและประเมินผลจากการเรียนรู้เชิงรุก ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ควรเน้นการประเมินตามสภาพจริง โดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น การสังเกต การประเมินชิ้นงาน แฟ้มสะสมงาน และการนำเสนอผลงาน ควบคู่กับการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ จากสัมภาษณ์ว่า ครูควรใช้เครื่องมือที่หลากหลายและสอดคล้องกับสภาพจริง เช่น แฟ้มสะสมงาน การสังเกตพฤติกรรม การประเมินการปฏิบัติงาน และการประเมินตนเอง เพื่อสะท้อนศักยภาพของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ โดยผลการประเมินควรถูกนำไปใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งควรเน้นการประเมินที่สอดคล้องกับความสามารถในการคิด วิเคราะห์ การสื่อสาร และการนำไปใช้จริงมากกว่าการวัดเพียงความจำ

สรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เชิงรุกควรใช้วิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับสภาพจริง เน้นการประเมินอย่างต่อเนื่องและการให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อพัฒนาผู้เรียนรายบุคคล โดยมุ่งสะท้อนศักยภาพรอบด้านและการนำความรู้ไปใช้ได้จริง มากกว่าการเน้นคะแนนสอบเพียงอย่างเดียว

3.4 ด้านการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด ตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก สนับสนุนการเรียนรู้ และคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง จากสัมภาษณ์ว่า ครูควรทำหน้าที่เป็นโค้ชหรือพี่เลี้ยง คอยให้คำแนะนำ สนับสนุน และติดตามพัฒนาการของผู้เรียนรายบุคคล โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนตั้งคำถาม ค้นคว้า และสรุปองค์ความรู้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต และชุมชน เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ควรยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยครูทำหน้าที่สนับสนุนและอำนวยความสะดวก เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน

3.5 ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ควรส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครูและเพื่อนร่วมชั้น เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาทักษะทางสังคม โดยครูควรสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและทำงานร่วมกัน จากสัมภาษณ์ว่า ครูควรสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการพูดคุย ซักถาม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างอิสระ โดยใช้การสื่อสารสองทาง เช่น การตั้งคำถามปลายเปิด การรับฟังอย่างตั้งใจ และการสะท้อนความคิดเห็น เพื่อส่งเสริมการคิด วิเคราะห์ และสร้างความไว้วางใจในการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจและมีแรงจูงใจในการเรียนรู้

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ควรส่งเสริมปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารสองทางระหว่างผู้เรียนกับครูและเพื่อน เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และพัฒนาทักษะทางสังคมควบคู่กับการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 พบว่า โดยรวมมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในปัจจุบันสถานศึกษาได้รับนโยบายการขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกจากกระทรวงศึกษาธิการอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ครูผู้สอนมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากการบรรยายเป็นการเน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติมากขึ้น รวมถึงมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาบูรณาการในการสอนเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนภายใต้ข้อจำกัดของโรงเรียนขนาดเล็ก จึงทำให้การดำเนินการในปัจจุบันมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาสภาพที่พึงประสงค์กลับพบว่ามีระดับความต้องการจำเป็นที่ต้องยกระดับการดำเนินการให้อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไม่ใช่เพียงการปรับกิจกรรมในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังต้องอาศัยการบริหารจัดการที่เป็นระบบ ตั้งแต่การวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียนเชิงลึกรายบุคคล การออกแบบสื่อที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างเข้มข้น ไปจนถึงการเปลี่ยนบทบาทครูให้เป็นโค้ชอย่างเต็มตัวและการสร้างบรรยากาศห้องเรียนที่ปลอดภัยต่อการแสดงออก ซึ่งประเด็นเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยทลายกำแพงการเรียนรู้และสร้างแรงจูงใจภายในให้กับผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน ผู้บริหารและครูจึงมุ่งหวังที่จะพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้เข้าสู่ระดับมากที่สุด เพื่อให้มั่นใจว่าผู้เรียนในโรงเรียนขนาดเล็กจะได้รับการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงและทักษะชีวิตที่จำเป็นทัดเทียมกับโรงเรียนขนาดใหญ่อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาในพื้นที่เขต 3 ได้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข (2563) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกควรมุ่งพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง ทักษะชีวิต และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงของผู้เรียน ผ่านการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของอ่องจิต เมธยะประภาส (2560) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศควบคู่กับการเชื่อมโยงอัตลักษณ์และบริบทของการเรียนการ

สอน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ด้านการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก และด้านการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับสูงที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กให้ความสำคัญกับการวางแผนและการออกแบบการเรียนรู้ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการออกแบบที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางช่วยให้ครูสามารถลดข้อจำกัดด้านทรัพยากรและงบประมาณ พร้อมทั้งส่งเสริมการดึงศักยภาพผู้เรียนรายบุคคลได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กที่ครูมีความใกล้ชิดกับผู้เรียน ทำให้สามารถจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงสะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการปรับบทบาทครูจากผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกที่เน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเฉลิมพล สุปัญญาบุตร (2562) และกมลฉัตร กล่อมอิ่ม (2562) ที่เน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างรอบด้าน ในขณะเดียวกัน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับต่ำที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากเป็นขั้นตอนที่ต้องอาศัยการปฏิบัติจริงในชั้นเรียนและเผชิญข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร บุคลากรไม่ครบชั้นเรียน ภาระงานครู และการเข้าถึงสื่อเทคโนโลยีที่ยังไม่ทั่วถึง รวมถึงลักษณะการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นที่มีความซับซ้อน ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมเชิงรุกยังไม่สามารถทำได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ อีกทั้งการจัดกิจกรรมดังกล่าวต้องอาศัยทักษะการเป็นผู้อำนวยความสะดวกของครูในระดับสูงจึงทำให้เป็นด้านที่มีข้อจำกัดมากกว่าด้านการออกแบบและการวัดและประเมินผล อย่างไรก็ตาม แม้จะมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แต่ยังอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าผู้เกี่ยวข้องยังคงให้ความสำคัญ เพียงแต่ต้องการการสนับสนุนด้านวิธีการและทรัพยากรที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข (2563) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ มีปฏิสัมพันธ์ และเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดอย่างมีความหมาย

2. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 พบว่า ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดกิจกรรมเป็นหัวใจสำคัญของการนำการเรียนรู้เชิงรุกไปสู่การปฏิบัติจริง แต่ในบริบทโรงเรียนขนาดเล็กยังเผชิญข้อจำกัดเชิงโครงสร้างหลายประการ ได้แก่ การมีครูไม่ครบชั้นเรียน ภาระงานนอกเหนือการสอนที่ค่อนข้างมาก และข้อจำกัดด้านงบประมาณและสื่ออุปกรณ์ ส่งผลให้การจัดกิจกรรมยังไม่สามารถตอบสนองต่อสภาพที่พึงประสงค์ได้อย่างเต็มรูปแบบ อีกทั้งการจัดการเรียนรู้แบบคละชั้นยังเพิ่มความซับซ้อนในการออกแบบกิจกรรม ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างความคาดหวังด้านการพัฒนาทักษะผู้เรียนกับการปฏิบัติจริง จึงทำให้ด้านการจัดกิจกรรมมีค่าความต้องการจำเป็นสูงที่สุด และสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่ยืดหยุ่น ประหยัด และสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอันธิกา ฉลาดธัญญา (2556) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย ในขณะเดียวกัน ด้านการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีค่าความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากโรงเรียนขนาดเล็กมีพื้นฐานด้านการวางแผนและการออกแบบการเรียนรู้ค่อนข้างเข้มแข็ง ครูส่วนใหญ่มีความเข้าใจในการวิเคราะห์หลักสูตรและสามารถออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ได้ดี อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากการนิเทศติดตามและเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการในระดับเขตพื้นที่การศึกษา ส่งผลให้ช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ในด้านการออกแบบมีน้อยกว่าด้านอื่นจึงทำให้มีค่าความต้องการ

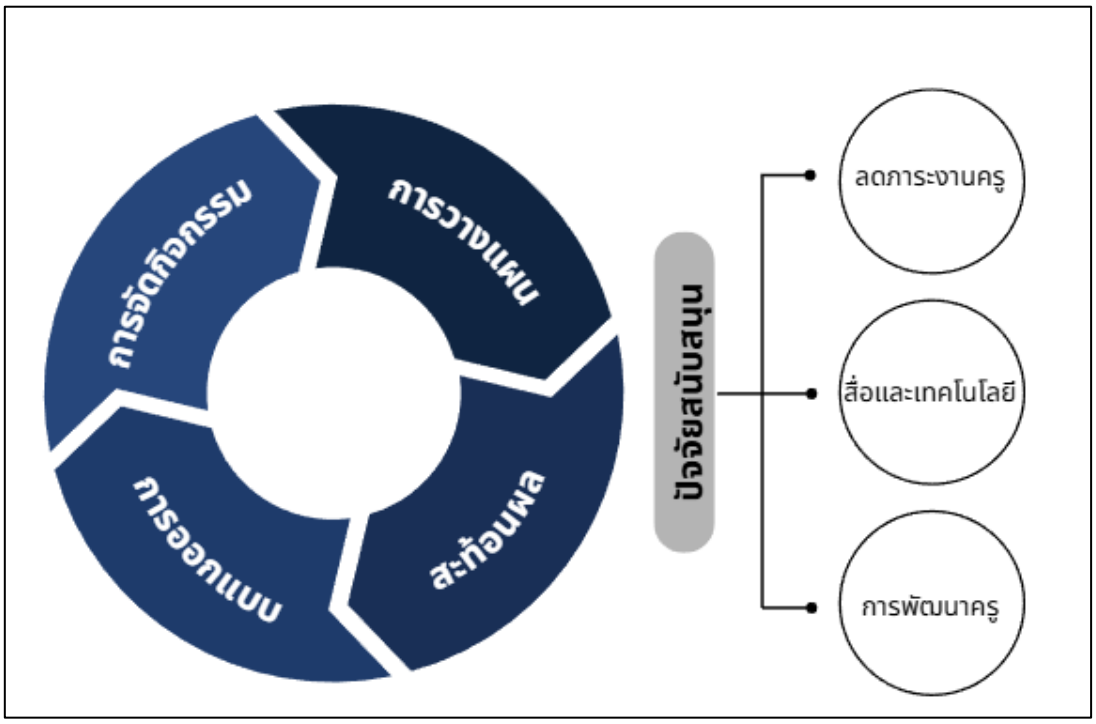
จำเป็นต่ำที่สุด สะท้อนให้เห็นถึงความพร้อมเชิงโครงสร้างของโรงเรียน และแนวโน้มการพัฒนาไปสู่การยกระดับการนำแผนสู่การปฏิบัติจริงในชั้นเรียนมากยิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิโรจน์ สารรัตนะ (2560) ที่กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพการศึกษาควรมุ่งเน้นไปที่การนำแผนไปสู่การปฏิบัติในระดับห้องเรียนมากกว่าการวางแผนเชิงเอกสาร

3. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 พบว่า ประกอบด้วย 5 แนวทาง 15 วิธีดำเนินการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกระบวนการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กมีความซับซ้อนและมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรที่แตกต่างจากโรงเรียนขนาดใหญ่ ทำให้ผู้บริหารต้องอาศัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่มีความครอบคลุมและเป็นระบบ ตั้งแต่การวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียนรายบุคคล การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง การบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่น การวัดผลตามสภาพจริง ไปจนถึงการสร้างบรรยากาศเชิงบวกในสถานศึกษา โดยทั้ง 5 แนวทางที่ค้นพบนั้น มีความเชื่อมโยงกันในลักษณะองค์รวมที่มุ่งตอบสนองต่อคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ กล่าวคือ การมีวิธีดำเนินการที่ชัดเจนทั้ง 15 ประการ จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถแปลงนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไปสู่การปฏิบัติในระดับห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพช่วยให้ครูผู้สอนเข้าใจบทบาทหน้าที่ในการเป็นโค้ช และสามารถนำต้นทุนทางวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่เชียงราย เขต 3 มาบูรณาการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทรงพลังได้ การกำหนดแนวทางที่ละเอียดเช่นนี้จึงถือเป็นแผนที่นำทาง (Roadmap) สำคัญที่ช่วยให้โรงเรียนขนาดเล็กสามารถยกระดับขีดความสามารถในการจัดการศึกษา ทลายข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร และมุ่งสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานแนวคิดของ Fullan (2007) ได้กล่าวว่า การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร จำเป็นต้องอาศัยการบริหารเชิงกลยุทธ์ที่มีความชัดเจนเป็นระบบ และเชื่อมโยงกันในลักษณะองค์รวม โดยผู้นำสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติจริงในระดับห้องเรียนอย่างยั่งยืน แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็กต้องดำเนินการอย่างครอบคลุมตั้งแต่การวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียนรายบุคคล การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง การใช้ทรัพยากร การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ไปจนถึงการสร้างบรรยากาศเชิงบวกในสถานศึกษาและมุ่งตอบสนองต่อคุณภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ โมเดลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งสะท้อนกระบวนการเปลี่ยนผ่านจากแนวคิดสู่การปฏิบัติจริง โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ภายใต้ข้อจำกัดด้านบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก ทั้งด้านทรัพยากร บุคลากร และภาระงานครู โมเดลดังกล่าวประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การวางแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นขั้นตอนการกำหนดเป้าหมายและออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยครูมีบทบาทในการวิเคราะห์ผู้เรียนและบริบทของชั้นเรียนเพื่อกำหนดรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสม 2) การออกแบบการเรียนรู้ มุ่งเน้นการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การคิดวิเคราะห์ และการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ โดยคำนึงถึงความหลากหลายของผู้เรียนในห้องเรียนเดียวกัน 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก เป็นกระบวนการนำแผนไปสู่การปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นจุดที่พบข้อจำกัดมากที่สุด โดยได้รับผลกระทบจากภาระงานครู การขาดแคลนสื่อและเทคโนโลยี รวมถึงการจัดการเรียนการสอนแบบหลายระดับชั้น และ 4) การสะท้อนผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นการ

ประเมินผลและสะท้อนการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทจริงของโรงเรียนขนาดเล็ก ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนขนาดเล็ก

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย อธิบายได้ดังนี้

ความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในโรงเรียนขนาดเล็กขึ้นอยู่กับความสอดคล้องระหว่างการวางแผน การออกแบบ และการปฏิบัติจริง โดยมีปัจจัยสนับสนุนสำคัญ ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพครู การสนับสนุนด้านสื่อและเทคโนโลยี และการลดภาระงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้สามารถสรุปเป็นภาพโมเดลได้ว่า เป็นลักษณะวงจร (Cycle) ของ Plan ⟶ Design ⟶ Implement ⟶ Reflect ภายใต้บริบทโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งมีปัจจัยสนับสนุน (Support Factors) เป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพในทางปฏิบัติจริง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารควรส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพครูในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล การปรับบทบาทครูเป็นผู้อำนวยการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้เชิงสถานการณ์ การทำงานกลุ่มเล็ก และการสืบเสาะหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ใกล้ตัว เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้อย่างมีความหมายของผู้เรียน

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เช่น การจัดสรรงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ การใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น รวมถึงการพัฒนากระบวนการ PLC เพื่อให้ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมแก้ปัญหา และพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

1.3 หน่วยงานต้นสังกัดควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาแนวทางการนิเทศ คู่มือการบริหาร และหลักสูตรพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา โดยเน้นการบริหารจัดการเชิงเครือข่ายโรงเรียน เพื่อแก้ปัญหาข้อจำกัดด้านบุคลากรและงบประมาณ พร้อมทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กอย่างเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนขนาดเล็ก” เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงกว่าด้านอื่น แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมเป็นหัวใจสำคัญของการนำ Active Learning ไปสู่การปฏิบัติจริง แต่ในบริบทโรงเรียนขนาดเล็กยังประสบข้อจำกัดหลายด้าน เช่น จำนวนครูไม่ครบชั้นเรียน ภาระงานที่หลากหลาย และข้อจำกัดด้านงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็น “การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก” เนื่องจากผลการวิจัยพบว่าด้านการเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมีระดับสภาพที่พึงประสงค์สูงกว่าด้านอื่น สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการปรับบทบาทครูจากผู้สอนเป็นผู้อำนวยการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยลดข้อจำกัดด้านทรัพยากรของโรงเรียนขนาดเล็ก และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่

เอกสารอ้างอิง

กมลฉัตร กล่อมอิ่ม. (2562). การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เฉลิมพล สุปัญญาบุตร. (2562). การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข. (2563). การจัดการเรียนรู้เชิงรุก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2560). การบริหารการศึกษา: แนวคิด ทฤษฎี และการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ทิพยวิสุทธิ์.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. (2564). แผนการใช้จ่ายงบประมาณประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564. แหล่งที่มา https://shorturl.at/IWJM1.n. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2568.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. (2567). ระบบบริหารทรัพยากรบุคคล. แหล่งที่มา https://www.cr3.go.th/2023/report-person/ สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2567.

อันธิกา ฉลาดธัญญา. (2556). การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Bonwell, C. C. and Eison, J. A. (1991). Active learning: Creating excitement in the classroom. Washington, DC: George Washington University, School of Education and Human Development.

Fullan, M. (2007). The new meaning of educational change. 4th ed. New York, NY: Teachers College Press.